

Net dvi publikacijos yra skirtos kultinei akmenų reikšmei gudų tradicijoje atskleisti. Todaras Kaškurevičius aptaria kriviškų sakmių apie akmenis kosmografiją ir topografiją, o Ludmiła Dućyc gudų sakmėms apie akmenis atitikmenų ieško latvių ir lietuvių tautosakoje. U. Łobačas straipsnyje „Tradicinė gudų kultūra ir krikščioniška bendruomenė XIX–XX a. pradžioje“ išryškina bendruosius liaudies pagonybės bruožus krikščioniškoje gudų kultūroje ir iškelia sinkretinę gudų dvasinės kultūros prigimtį. Almanachą papildė iš lietuvių bei kitų užsienio kalbų versti straipsniai, o jį baigia knygų recenzijos ir santraukos lietuvių, latvių ir anglų kalbomis.

Atskirai dera paminėti almanache publikuojamą pokalbį su etnokosmologu Jonu Vaiškūnu ir Gintauto Kareivos straipsnį „Vilniaus Krivulė“ apie pirmąjį Baltų religijos bendrijos, kurią 2005 m. įkūrė Baltarusijos, Latvijos, Lietuvos ir Rusijos Federacijos Kaliningrado srities kultūrinių ir

religinių organizacijų atstovai, susibūrimą. Leidinyje taip pat anotuojama baltarusių kalba išleista A. J. Greimo knyga „Apie dievus ir žmones. Tautos atminties beiėskant“ (Minskas, 2003).

Pačioje almanacho pabaigoje tarp žmonių, kuriems už suteiktą pagalbą ir palaikymą dėkoja almanacho rengėjai, smagu rasti padėką net šešioms lietuvių tradicinės kultūros žinovams. Tai įrodo, kad etnokosmologijos centro „Kryūja“ skatinama gudų ir baltų bendrystė bent jau kultūriniu lygmeniu ne tik galima, bet jau ir vyksta. Turint omenyje tautinės savimonės išlaikymo atžvilgiu iš tiesų nelengvas ir XXI a. Europos viduryje, atrodytų, sunkiai įsivaizduojamas autoritarinio režimo Baltarusijoje sukurtas antididžios atmosferos sąlygas, tokia savo tautos likimui neabejingų gudų kultūrinių iniciatyva nusipelno visokeriopo palaikymo bei skatinimo ir leidžia neprarasti vilties, kad mūsų kaimynai netrukus sulauks tikrojo Krivijos idėjos atgimimo.

Radvilė Racėnaitė

Angelika Juško-Štekele. Latgaliešu folklorā, Rēzeknē, 2007. – 162 p.

Mūsų Institutą pasiekė dovana: mokyimo priemonė „Latgalių tautosaka“ (parengė A. Juško-Štekelė, recenzavo J. Kursytė, leidėjas – Rēzeknės aukštosios mokyklos Humanitarinių ir juridinių mokslų fakultetas). Šioje studentams humanitarams skirtoje nedidelėje knygoje pateikiama bendriausios folkloristikos žinios bei folkloristikos istorijos duomenų, apibūdinamas Latgalės tautosakos regioninis savitumas, supažindinama su tautosakos kūrinių klasifikacija (pateikta lentelė); atskiri skyreliai trumpai pristato tautosakos žanrus ir rūšis: kiekvienas jų apibūdinamas, supažindinama su kūrinių struktūra, pateikiama interpretacijos pavyzdžių – mokoma kūrinyje išžvelgti buvusiųjų apeiginių, iniciacijos ritualo momentų ir pan. Knygoje pateiktieji tautosakos tekstai – išimtinai latgališki. Kiekvieno skyrelio gale yra skaitytojams (studentams) skirti klau-

simai arba užduotys, kurių tikslas – ugdyti folkloristinę sampratą, išvalgumą.

Pastebėtina, kad klasifikacijos lentelėje tas tautosakos sluoksnis, kurį mes tradiciškai vadiname smulkiaja tautosaka (ar trumpaisiais pasakymais) – mįslės, patarlės / priežodžiai, užkalbėjimai, įvairaus pobūdžio lakoniškai suformuluoti tikėjimai vadinami graikų k. kilmės žodžiu *brachilogizmai* (latv. *brahiloģismi*), kurio vartojimo tradicija latvių folkloristikoje atėjusi iš XIX amžiaus.

Iš pateiktų latgališkos tautosakos kūrinių daugelis atrodo tiesiog pažįstami – t. y. lietuvių tautosaka turi artimų analogų (*Kačs ūt vacuumā, nogi osumā: Slūta – ‘Katinas eina senyn, nagai aštryn: Šluota’; Kuorkls na kūks, vysta na lūps, prymaks na cilvēks – ‘Karklas ne medis, višta ne gyvūlys, užkurys ne žmogus’*). Beje, tarp šioje knygoje pateiktų mįslių ir patarlių / priežodžių nepropor-

cingai daug obsceniškų; galimas daiktas, kad tai nulemta kaimiškųjų regionų šnekos savitumo.

Kai kurie latgalių ir lietuvių tautosakos kūriniai bus turėję bendrą literatūrinį šaltinį: palyginimui pateikiame po dvi dainos apie girtuoklį strofas:

*Kas tī klīdzia, kas tī brieca
Kas tī ōra klajgoja?
Voj na myusu tāus pīdzieris
Ar cytim gūloja?
Mōmulenia, tu pūczenia,
Īt myusu tāvs pīdzieris
Kas tī byuš? Kas tī byuš?*

*Globojītēs, globojītēs,
Bierneni mīleigī!
Cyts iz cepļa, cyts zam cepļa
Biedzit vysi dreizēigī!
Es poša prīškā aizīšu
Un veiram durs atvieršu
Raudeigi, raudeigi!*

(p. 42)

*Kas ten rēkia, kas ten kaukia,
Kad net laukai plyšta:
Bene mūsu tetušēlis
Iš karčemos grīžta?
Matulyte baltulyte,
Matulyte baltulyte,
Kur mums bēgt, kur mums bēgt?*

*Kavokitēs kavokitēs,
Vaikeliai mielieusi,
Viens už pečiaus, kits po pečiaus
Līskite giliausiai,
O aš viena pasiliksiu
Kaip galėsiu, pasitiksiu
Sirgdama, sirgdama.*

(„Girtuoklių dainos: Arielkėle
tu pilkoji“, nr. 47.)

Tačiau tarp knygoje pateiktų tautosakos pavyzdžių dažniau atpažįsti kūrinio pobūdį ir struktūrą, o tekstas visai savitas. Pavyzdžiui (pateikiamas tik vertimas):

– Kur bėgi, maža pelyte? – Į aruodą žirnių vogti! – Kaip ten tavęs nesučiumpa? – Pasislepiu urvely! – Kaip tu tenai nesušqli? – Susikuriu kaulų ugnį! – Kaip tu tenai nesudegi? – Apsikaisau adatom / spygliais! – Kaip tau kraujas nebėga? – Apsitepu senu sviestu! – Kur tu gauni seno sviesto? – Senos močiutės skrynelėj! – Kur jo gavo sena močiutė? – Margos karvės spenelius! – Kur jo gavo marga karvė? – Žalios žolės viršūnėlėj! – Kur jo gavo žalia žolė? – Dievas įmetė su rasa! – Kur pasidėjo ta rasa? – Subėgo į mareles! – Kur pasidėjo marelės? – Jas išgėrė Dievo žirgai! – Kur pasidėjo Dievo žirgai? – Dievo sūnūs nujojo / Saulės dukrai pasipiršti (p. 41–42).

Tik apgailestautina, kad knyga leidybos atžvilgiu stokoja profesionalumo: pavyzdžiui, nėra turinio, ir tai apsunkina naudojimąsi.

Lilija Kudirkienė